

ПЕРЕКЛАД НЕОЛОГІЗМІВ ФЕНТЕЗІЙНОГО СТИЛЮ В РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І ТАЄМНА КІМНАТА»

Дана стаття присвячена адекватності перекладу та труднощам, які виникають при перекладі новостворених слів у стилі фентезі. Під час дослідження були проаналізовані способи утворення неологізмів в українській мові при перекладі з англійської. Також надається словниковий переклад окремих слів, виразів та речень для порівняння, наскільки автор відходить від прямого значення слова, аби досягнути ефекту казковості та фантастичності. У висновках було сказано, що для досягнення адекватності перекладу необхідно враховувати специфічність лексики даного твору та його співвіднесеність із певними реаліями.

Ключові слова: семантика, стилістичні засоби, фантастичні реалії.

Данная статья посвящается адекватности перевода и трудностям, которые возникают при переводе новосозданных слов в стиле фэнтези. В ходе исследования были проанализированы способы образования неологизмов в украинском языке при переводе с английского. Также предоставляется словарный перевод отдельных слов, выражений и предложений для сравнения, насколько автор отходит от прямого значения слова, чтобы достичь эффекта сказочности и фантастичности. В заключении было сказано, чтобы достичь адекватности перевода, необходимо учитывать специфичность лексики данного произведения и его соотнесенность с определенными реалиями.

Ключевые слова: семантика, стилистические средства, фантастические реалии.

This article is dedicated to the adequate translation and the difficulties, which occur during the translation of newly created words in the fantasy genre. In the course of the research the methods of neologisms formation, while translating from English into Ukrainian, were analyzed. Also there are dictionary translation of particular words, phrases and sentences for comparing how far the author digresses from a direct meaning of a word in order to make the effect of fabulousness and irreality. In conclusion it was said, that in order to achieve adequate translation one should consider the specificity of the vocabulary of the work and its correlation with certain realities.

Keywords: semantics, stylistic devices, fantastic realities.

У семантичній структурі фентезійного тексту власні імена становлять особливий інтерес. Вони слугують своєрідним «ключем» у розкритті художнього задуму автора, нерідко виконують роль своєрідних, лаконічних характеристик. Казки реалізують основні функції власного імені в художньому тексті: ідентифікації і виділення його носія з ряду інших персонажів. Характеризуючи номінації персонажів, казки є засобом відображення процесів еволюції структури та семантики успадкованої персонажної підсистеми чарівної казки як компонента жанрово-стильової домінанти казкового тексту на рівні лінгвостилістичної організації [1].

Мета даної статті полягає в дослідженні способів перекладу неологізмів фентезійного стилю, а також у

з'ясуванні їхніх особливостей та причин використання тих чи інших способів.

Завдання полягають у тому, щоб проаналізувати способи перекладів неологізмів та розглянути, у чому полягають труднощі перекладів власних назв або інших магічних реалій. Також потрібно з'ясувати, наскільки важливо та яким чином отримати адекватний переклад.

Такі фахівці, як О. Д. Петренко та О. А. Гребенюк вважають, що в художньому тексті слова співвіднесені з реальною і зображуваною дійсністю. Таким чином, читач відтворює асоціативні зв'язки слова, що і сприяє функціонально-семантичному розумінню переосмислення імені [1]. Підбираючи імена, казкарі орієнтуються на реальний іменник, загальноприйнятну формулу, за допомогою якої можна передати інформацію про

соціальний, національний, віковий статус названого персонажа.

Когнітивне наповнення власних імен в англomовному казковому дискурсі проявляється в інформації, яку вони репрезентують, у структурі та семантичному бутті, що дозволяє читачеві пізнавати світ у процесі декодування власних імен. Звернувшись до етимології власних назв, можна встановити тісні зв'язки між персонажами та їхніми вчинками. Динаміку образного функціонування імені в структурі тексту визначає авторське бачення персонажа устосунках з іншими героями, з огляду на характер вчинків героя за тих чи інших обставин [2].

У даному творі зустрічаємо імена, що були утворені морфологічними способами: *Pince* (від *pincepe* – «пенсне»), прізвище бібліотекарки в магичній школі; імена, які отримані шляхом складання основ: *Wormtail* (від *Worm* – «черв'як» і *tail* – «хвіст»), прізвище персонажа, що звик плазувати перед сильними світу чарівників і слідувати скрізь за ними, *Mudblood* (від *Mud* – «бруд» і *Blood* – кров), бруднокровками називали тих, чії батьки були звичайними людьми, а не чарівниками; або імена, що викликають фонетичні асоціації: вчителька польотів на мітлах *Hooch* (у перекладі означає «спиртний наній»), а також «сх!»). Таке прізвище викликає асоціацію в читача з чимось рухливими так активним, що надзвичайно підходить до вчительки польотів; *Slytherin* (схоже на *slithering* – «той, що повзе»), прізвище засновника одного з гуртожитків чарівної школи, що вмів розмовляти зі зміями й обрав змію в ролі символу гуртожитку [3, с. 147-148]. Також зустрічаються власні імена, які автор перекладає за допомогою різноманітних стилістичних засобів для досягнення ефекту гумору. Як ось, наприклад, *Sir Properly Decapitated-Podmore* – сер Справді-Дорізаний-Підмор, де при перекладі Морозов на фонографічному рівні використовує графон, а саме ставлення дефіса.

Gadding with Ghouls (Прогулянки з вампірами) – «Вакації з вампірами»; *Holidays with Hags* (Відпустка з відьмами) – «Перерви з перевертнями»; *Travels with Trolls* (Мандрівки з тролями) – «Сніданок зі сніговою людиною»; *Voyages with Vampires* (Морські мандрівки з вампірами) – «Трапези з тролями»; *Wanderings with Werewolves* (Мандри з перевертнями) – «Уперті упирі»; *Year with the Yeti* (Рік зі сніговою людиною) – «Феєрії з фуріями».

Тут ми бачимо досить вільний переклад В. Морозов повністю змінив деякі назви, зберігши загальну модель: «спільна діяльність або провадження часу із міфічними істотами» та гру слів, побудовану на анафорі.

Наявні у творі й поодинокі специфічні найменування представників чарівного світу, зокрема архаїзм *warlock*, який використовується для створення образу дуже старого чарівника:

Dad was going frantic – it's only him and an old warlock called Perkins in the office – and they had to do Memory Charms and all sorts of stuff to cover it up.

Тато мало не збожеволів: у відділі, крім нього, був тільки підстаркуватий маг на ім'я Перкінс, і їм обом

довелося насилати всілякі там чари забуття й таке інше, щоб тільки замести сліди.

Узагалі, неспівпадіння обсягів семантики лексем англійської та української мови викликане специфічністю мовної картини світу кожного народу та є значною перешкодою для адекватного перекладу тексту. Негативно впливає на адекватність перекладу неосвоєність українською мовою культури, зокрема міфології англійського народу.

У книзі наявний ряд лексем, що є авторськими новотворами на рівні слововживання. Вони переважно позначають специфічні реалії магичного світу: *Quidditch* – квідіч (спортивна гра чарівників), *Quaffle* – квафел (м'яч, яким забивають голи), *Golden Snitch* – золотий сніч (четвертий дуже маленький, але дуже швидкий м'яч, який важко зловити), *Muggle* – маг (звичайна людина, не чарівник), *Galleons, and Knuts* – галеони, і кнати (грошові одиниці чарівників). При перекладі таких лексем В. Морозов використовує переважно транскрипцію: наприклад, *Cleansweeps* (назва старих мітел, що у перекладі означає «товна перемога») він перекладає як Клінсвіпи, через те, що один із героїв з іронією поставився до виграшу суперників та мітел, на яких вони літають. Але у випадку прозорої етимології слова робить дослівний переклад (*Sickles* – серпики) [2].

Слід сказати, що при перекладі назв різноманітних реалій магичного світу В. Морозов досить послідовно застосовує переклад або транскрибування. Так, назви вулиць передано за допомогою транскрипції, без урахування того, чи є етимологія даної назви прозорою:

Not for the first time, an argument had broken out over breakfast at number four, Privet Drive (від англ. privet – «бирючина», drive – «алея, проїзд») [5].

Уже не вперше в будинку номер 4 на вулиці Привіт-драйв сніданок розпочинався зі сварки.

Проте при перекладі власних назв-найменувань різноманітних об'єктів магичного світу (магазинів, помешкань, предметів) – перекладач використовує різні способи передачі слова:

But it was a subdued group that headed back to the fireside in the Leaky Cauldron, where Harry, the Weasleys, and all their shopping would be traveling back to the Burrow using Floo powder.

Але, підійшовши до каміна в «ДірявомуКазані», звідки Гаррі й родина Візлів з усіма покупками мали з допомогою порошку флу повертатися у «Барліг», усі були в досить пригніченому настрої.

Дж. К. Роулінг досить часто використовує алітерації, асонанси, звукову гру для створення яскравих образів. Усе це робить завдання перекладача досить складним, адже необхідно зберегти авторський задум, відтворивши ці прийоми засобами іншої мови. Так, наприклад, вдало була перекладена абревіатура *OWL* (Ordinary Wizarding Levels) – *C.O.B.* (Середні Оцінки Взірцевого Учня), яка в тексті позначає бали, що отримують учні за їхні досягнення, а водночас обіграє один із ключових образів цього художнього твору – сову (*OWL* – дослівно «сова»):

«Could've been anything», said Ron. «Maybe he got thirty Owls or saved a teacher from the giant squid.

Maybe he murdered Myrtle; that would've done everyone a favour» [5].

Усяке могло бути, – припустив Рон. – Може, він отримав тридцять С. О. В. або врятував якогось учителя від гігантського спрута [3].

Щодо перекладу так званих «заклять» – словесних формул, які використовуються чарівниками при здійсненні магічних дій, то перекладач вирішив передати їх транскрибовано. Тексти цих заклять являють собою переважно латинські лексеми, а отже й англійським читачем вони сприймаються певною мірою як іноземні (щоправда, кореневі морфеми цих лексем досить часто нагадують їхні англійські відповідники) [1]. Щодо сприйняття їх українським читачем, то для людини, певною мірою обізнаної з латинськими запозиченнями в українській мові, вони також будуть нести певну інформацію про сутність того чи іншого закляття:

«Harry hung back, with a vague feeling it would be unsporting to bewitch Malfoy while he was on the floor, but this was a mistake; gasping for breath, Malfoy pointed his wand at Harry's knees, choked, «Tarantallegra!» and the next second Harry's legs began to jerk around out of his control in a kind of quickstep» [5].

Набравши повітря, Мелфой скерував свою паличку на його коліна і прошипів: «Таранталегра!». Наступної миті Гарріні ноги почали безконтрольно смикатися, мовби він танцював чарльстон [3].

«Finite Incantatem!» he shouted; Harry's feet stopped dancing, Malfoy stopped laughing, and they were able to look up» [5].

Фініте Інкантатем! – крикнув він, і Гаррі перестав танцювати, Мелфой – сміятися, й усі нарешті змогли роззирнутися довкола [3].

Але зустрічаються й такі неологізми, які автор не бажає залишати лише набором звуків, а за допомогою перифразу досягає ефекту іронічності. Наприклад, новоутворене слово *Kwikspell*, який Гаррі читає на знайденому листі, В. Морозов перекладає як «*Чари для чайників*», де тим самим автор майже розкриває зміст самого листа, де далі йдеться мова про іронічні ситуації тих, хто був невпевнений у своїх магічних силах, аж поки не пішов на курси «Чари для чайників».

Таким чином, аби досягнути при перекладі художнього тексту еквівалентності, необхідно враховувати специфічну культурну маркованість даного тексту, його співвіднесеність із певною нацією, реаліями її життя [4]. Для адекватної передачі лексем на позначення культурно маркованих концептів можна використовувати відповідники культури того народу, на мову якого перекладається твір, або давати читачеві додаткову інформацію щодо певної реалії (наприклад, за допомогою описового перекладу). Художній текст жанру літературна казка створює додаткові труднощі для перекладу, оскільки містить багато фантастичних реалій, взятих із народних або літературних джерел, або вигаданих автором. Адекватний переклад лексем на позначення цих реалій – важлива задача перекладача.

Отже, частина назв, які несуть у собі певне семантичне навантаження для українського читача, є розшифрованими, а інші, навпаки, залишаються набором звуків. Таким чином, український читач, порівняно з тими, хто прочитає цей твір мовою оригіналу, отримає меншу інформацію про змальований автором магічний світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережна М. В. Антропонімія дитячої літератури жанру фентезі / М. В. Бережна // Запорізький нац. ун-т. Нова філологія : [збірник наукових праць]. – Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – № 27. – С. 142–148.
2. Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних імен та назв / М. В. Бережна // Вісник СумДУ. Серія Філологія. – 2007. – № 1. – Том 2. – С. 62–67.
3. Джоан К. Роулінг. Гаррі Поттер і таємна кімната / Джоан К. Роулінг ; [пер. В. Морозова]. – К., 2002. – 252 с.
4. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад / Р. П. Зорівчак. – Львів, 1989. – 198 с.
5. Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets / J. K. Rowling. – London, Scholastic Inc.:1998, –251 p.